

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ

Κύκλος Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

ΠΟΡΙΣΜΑ
(άρθρο 4 παρ. 6 ν. 3094/2003)

ΕΥΘΥΝΗ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΦΟΡΕΑ ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΑΜΦΙΣΒΗΤΗΣΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

(Αναφορά υπ' αρ. πρωτ. 7859/2007, πόρισμα της 21.11.2007)

*Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη:
Χειριστής:*

*Ανδρέας Τάκης
Μιχάλης Τσαπόγας*

MΑΡΤΙΟΣ 2008

Με αφορμή διαφορά ως προς την πατρότητα της μετάφρασης θεατρικού έργου, ο Συνήγορος του Πολίτη παρενέβη προκειμένου να διευκρινισθεί η **ευθύνη δημοσίων φορέων πολιτισμού σε περιπτώσεις αμφισβήτησης πνευματικής ιδιοκτησίας.**

Μεταφράστρια αξίωσε από το Εθνικό Θέατρο να διερευνήσει τον ισχυρισμό της ότι η μετάφραση που χρησιμοποιήθηκε σε παράσταση αποτελούσε πνευματική ιδιοκτησία δική της και όχι του αναγραφόμενου ως μεταφραστή. Αρχικά το Θέατρο αρνήθηκε να επιληφθεί της ουσίας του θέματος, ισχυριζόμενο ότι αποτελεί αμιγώς **ιδιωτική διαφορά μεταξύ των δύο μεταφραστών** η οποία μπορεί να επιλυθεί μόνον από αστικό δικαστήριο.

Παρεμβαίνοντας μετά από αναφορά της ενδιαφερομένης, ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε ότι, παράλληλα με την ιδιωτική αυτή διαφορά και ανεξάρτητα από την τύχη της, το ζήτημα **αφορά και το ίδιο το Θέατρο**, καθ' όσον εκείνο, αν ποτέ έκαμε χρήση προϊόντος παραβίασης πνευματικής ιδιοκτησίας, θα ήταν απ' ευθείας και αυτοτελώς υπόλογο κατ' εφαρμογή του νόμου 2121/93, ως υπαίτιο «*δημόσιας εκτέλεσης*» ή «*παρουσίασης στο κοινό*» χωρίς άδεια του δικαιούχου.

Ανταποκρινόμενο, το Εθνικό Θέατρο **αποδέχθηκε τελικά την υποχρέωση διερεύνησης του θέματος**, παρέλαβε από τη μεταφράστρια την έκθεση πραγματογνωμοσύνης ειδικού φιλολόγου με την οποία παραβάλλονταν τα δύο κείμενα, και ανέθεσε σε υπάλληλό του τη σύνταξη αντέκθεσης. Οριοθετώντας το πλαίσιο των δικών του αρμοδιοτήτων, ο Συνήγορος του Πολίτη δεν έλαβε θέση ως προς τις πραγματολογικές επιστημονικές κρίσεις των δύο εκθέσεων.

ΠΟΡΙΣΜΑ υπ' αρ. πρωτ. 7859.07.2.4/21.11.2007

Ο Συνήγορος του Πολίτη, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του σύμφωνα με τα άρθρα 3 & 4 ν. 3094/03, έλαβε την από 18.5.2007 αναφορά (αρ. πρωτ. 7859) της κ. ***, σχετικά με την υποχρέωση του Εθνικού Θεάτρου να παρέχει εξηγήσεις επί θεμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και να διερευνά προσηκόντως συναφείς αιτιάσεις. Έχοντας εν τω μεταξύ ολοκληρώσει την παρέμβασή του και εν όψει της εξαιρετικής σημασίας της υπόθεσης, απευθύνει το παρόν πόρισμα στον αρμόδιο Υπουργό.

1. Η επίκληση πνευματικής ιδιοκτησίας προς περιορισμό του δικαιώματος πρόσβασης

Από την αναφορά προέκυπτε κατ' αρχήν ότι η κ. *** μετέφρασε το θεατρικό έργο του *** «***» και ήδη από 22.8.2006 κατέθεσε αντίγραφο της μετάφρασης στη βιβλιοθήκη του Εθνικού Θεάτρου, μετά από συνεννόηση με αρμόδια υπάλληλό του προκειμένου να τεθεί η εν λόγω μετάφραση, προς ενδεχόμενη σκηνική αξιοποίηση αυτής, υπ' όψη συγκεκριμένων σκηνοθετών που συνεργάζονται με το Θέατρο. Μόλις ανακοινώθηκε ότι το εν λόγω έργο θα παρουσιασθεί εντός του τρέχοντος έτους, και μάλιστα σε μετάφραση ενός από τους σκηνοθέτες υπ' όψη των οποίων φερόταν να έχει τεθεί στο παρελθόν η δική της μετάφραση, η αναφερομένη απευθύνθηκε στον Καλλιτεχνικό Διευθυντή, επιδιώκοντας να διευκρινισθεί η πατρότητα της μετάφρασης που επρόκειτο να χρησιμοποιηθεί. Στην από 30.3.2007 απάντησή του, ο Διευθυντής απάντησε ότι πρόκειται για μετάφραση εκπονηθείσα εξ αρχής από τον περί ου ο λόγος σκηνοθέτη, της οποίας το δικαίωμα χρήσης έχει ήδη παραχωρηθεί συμβατικά στο Θέατρο, και η οποία πάντως δεν έχει καμιά σχέση με το πόνημα της κ. ***.

Επιδιώκοντας την επαλήθευση της διαβεβαίωσης αυτής και προκειμένου να εξετάσει το ενδεχόμενο κίνησης δικαστικών ή διοικητικών διαδικασιών προς προστασία του δικαιώματος πνευματικής της ιδιοκτησίας για του οποίου την παραβίαση ανησυχούσε, η αναφερομένη επανήλθε και ζήτησε να λάβει γνώση, παρουσία στελεχών του Θεάτρου και με τη διαδικασία της «*επίδειξης εγγράφου*» (κατ' άρθρο 5 παρ. 4 περίπτ. α' Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας), του κειμένου που φερόταν ως νέα μετάφραση. Με την από 16.4.2007 απάντησή του, ο Καλλιτεχνικός Διευθυντής απέρριψε το αίτημα, ισχυριζόμενος «*ότι δεν τίθεται θέμα ικανοποίησής του, λόγω ύπαρξης δικαιωμάτων Πνευματικής Ιδιοκτησίας επί του πνευματικού έργου του ... [κατονομαζόμενου σκηνοθέτη-μεταφραστή]*». Όταν η κ. *** επανήλθε προσκομίζοντας εισαγγελική παραγγελία, της οποίας το διατακτικό κατ' ανάγκην έκανε λόγο για χορήγηση αντιγράφου, το Θέατρο επανέλαβε την ως άνω αιτιολογία στην από 6.6.2007 απάντησή του, σύμφωνα με την οποία «*δεν είναι νόμιμη η χορήγηση αντιγράφου όταν αφορά έργο Πνευματικής Ιδιοκτησίας που ανήκει σε τρίτο*».

Σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 2-5 Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας (ν. 2690/99), «*Όποιος έχει ειδικό έννομο συμφέρον δικαιούται ... να λαμβάνει γνώση των ιδιωτικών εγγράφων που φυλάσσονται στις δημόσιες υπηρεσίες και είναι σχετικά με υπόθεσή του η οποία εκκρεμεί σε αυτές ή έχει διεκπεραιωθεί από αυτές. Το κατά τις προηγούμενες παραγράφους δικαίωμα δεν υφίσταται ... αν παραβλάπτεται απόρρητο το οποίο προβλέπεται από ειδικές διατάξεις. ... Το δικαίωμα των παρ. 1 και 2 ασκείται: α) με μελέτη του εγγράφου στο κατάστημα της υπηρεσίας, ή β) με χορήγηση αντιγράφου Η άσκηση του κατά τις παρ. 1 και 2 δικαιώματος γίνεται με την επιφύλαξη της ύπαρξης τυχόν δικαιωμάτων πνευματικής ή βιομηχανικής ιδιοκτησίας*». Επικαλούμενο τη νομική μορφή υπό την οποία λειτουργεί, το Εθνικό Θέατρο θα μπορούσε πιθανώς να ισχυρισθεί ότι δεν δεσμεύεται από τον ανωτέρω Κώδικα. Ωστόσο, οι κρίσιμες διατάξεις ήδη αποδίδουν και εξειδικεύουν συνταγματικές ρυθμίσεις (άρθρα 5^α παρ. 1 & 10 παρ. 3 του Συντάγματος), οι οποίες, σε ό,τι αφορά τους υποχρέους, δεσμεύουν την πολιτεία στην ευρύτατη δυνατή οριοθέτησή της χωρίς να διαχωρίζουν μεταξύ νομικών προσώπων δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου. Επομένως θα πρέπει είτε να λογισθεί αντίστοιχα διευρυμένο το πεδίο εφαρμογής του Κώδικα ως εκτελεστικού νόμου, είτε, εναλλακτικώς, να θεωρείται εισέτι ισχύουσα και εφαρμοζόμενη επί των νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου η παρόμοια διάταξη του άρθρου 16 παρ. 7 ν. 1599/86, η οποία προσδιόριζε, ακόμη σαφέστερα, ότι «*η άσκηση του δικαιώματος γνώσης ... γίνεται με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και δεν περιλαμβάνει για τους δικαιούχους ή τρίτους τη δυνατότητα αναπαραγωγής, διάδοσης και χρησιμοποίησης για εμπορικούς λόγους των εγγράφων αυτών*» (άρα η επιφύλαξη πνευματικής ιδιοκτησίας συνυπάρχει με την ικανοποίηση του δικαιώματος γνώσης και δεν το αναιρεί). Στην προκειμένη περίπτωση ζητήθηκε έγγραφο υπαρκτό (αφού το Θέατρο δέχεται ότι η επίμαχη νέα μετάφραση είχε ήδη κατατεθεί), που υπάγεται στις ανωτέρω ρυθμίσεις είτε θεωρηθεί δημόσιο, είτε (εκ προελεύσεως) «*ιδιωτικό που φυλάσσεται σε δημόσια υπηρεσία*». Επί πλέον, το έγγραφο αυτό σχετίζεται με εκκρεμή ή διεκπεραιωθείσα «*υπόθεση*» της κ. *** (ό,τι εκ των δύο και αν ήθελε θεωρηθεί η όχλησή της προς το Θέατρο προκειμένου να διευκρινισθεί ότι η μετάφραση δεν ταυτίζεται προς εκείνη που θα αξιοποιηθεί επί σκηνής), η ίδια δε επικαλείται ειδικό έννομο συμφέρον εστιαζόμενο στην αξίωσή της για αποκλεισμό κάθε ενδεχομένου αθέμιτης ταύτισης μεταξύ των δύο μεταφράσεων, ενώ δεν της αντιπαρατάχθηκε κανένα άλλο απόρρητο πλην των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.

Η μετάφραση προφανώς καλύπτεται από δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας (άρθρο 2 παρ. 2 ν. 2121/93). Ωστόσο, **η πνευματική ιδιοκτησία δεν είναι είδος απορρήτου, αλλ'**

έννομο πλέγμα προστασίας περιουσιακών και ηθικών δικαιωμάτων, ως παραβίαση των οποίων νοείται η άνευ αδείας **χρήση, κάρπωση, επίδειξη ή επέμβαση** επί του έργου (άρθρα 3 παρ. 1 & 4 παρ. 1 ν. 2121/93: «εγγραφή... αναπαραγωγή... μετάφραση... διασκευή... διανομή... εκμίσθωση... δημόσια εκτέλεση... μετάδοση ή αναμετάδοση... παρουσίαση στο κοινό... απόφαση για τον χρόνο, τόπο και τρόπο δημοσίευσης... παραμόρφωση, περικοπή ή τροποποίηση»), **όχι όμως η απλή θέαση αυτού από μη δικαιούχο**, πόσο μάλλον από δικαιούχο κατ' εφαρμογή του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας ή του ν. 1599/86, σύμφωνα με τους οποίους, κατά τα ανωτέρω, το δικαίωμα πρόσβασης ασκείται *«με την επιφύλαξη»* τυχόν πνευματικής ιδιοκτησίας, ήτοι **το ίδιο μεν ασκείται απρόσκοπτα**, πλην όμως δεν συνεπιφέρει άρση ή διαβίβαση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Μάλιστα, κατά ρητή διάταξη (άρθρο 24) του ίδιου του ν. 2121/93, *«επιτρέπεται, χωρίς την άδεια του δημιουργού ..., η αναπαραγωγή έργου για να χρησιμοποιηθεί σε δικαστική ή διοικητική διαδικασία, στο μέτρο που δικαιολογείται από τον επιδιωκόμενο σκοπό»*, εν προκειμένω δε ως *«διοικητική διαδικασία»* θα μπορούσε να νοηθεί η κατόπιν αιτήσεως παροχή δυνατότητας για αντιπαραβολή των μεταφράσεων προς επαλήθευση των μεταξύ τους διαφορών. Άλλωστε, με την αρχική της αίτηση, η κ. *** είχε οικειοθελώς περιορίσει την αξίωσή της στην επιτόπια αναδίφηση και αντιπαραβολή των δύο μεταφράσεων, διαδικασία η οποία, κατά την κοινή λογική και προκειμένου περί τόσον εκτενούς κειμένου, αποκλείεται να καταστήσει εφικτή την δι' αποστηθίσεως *«κλοπή»* του προστατευομένου έργου.

2. Η ικανοποίηση του δικαιώματος πρόσβασης και η υποχρέωση για επί της ουσίας έρευνα

Επικαλούμενος τα ανωτέρω, ο Συνήγορος του Πολίτη εξετίμησε κατ' αρχήν ως μη επαρκή την αιτιολογία της απορριπτικής απόφασης του Εθνικού Θεάτρου και συνέστησε να παρασχεθεί στην κ. *** η δυνατότητα πρόσβασης στο επίμαχο κείμενο. Αντί απαντήσεως, το Θέατρο κοινοποίησε απλώς στον Συνήγορο του Πολίτη την από 20.6.2007 *«εξώδικη δήλωση»* του Καλλιτεχνικού Διευθυντή, η οποία είχε ως αποδέκτη την αναφερομένη. Με το έγγραφο αυτό, καταλογίζεται σ' εκείνην *«παράβαση κάθε δεοντολογίας»* επειδή *«οχλεί άνευ νομίμου αιτίας το Εθνικό Θέατρο»* αντί ν' απευθυνθεί, ως ώφειλε, στον ίδιο τον σκηνοθέτη-μεταφραστή, με τον οποίο και μόνο συντρέχει *«ιδιωτικής φύσεως διαφορά»*, εξ ου και καλείται η ίδια ν' απόσχει εφεξής *«από κάθε πράξη ή δήλωση άμεση ή έμμεση που μπορεί να θίξει ή και να προσβάλει το Εθνικό Θέατρο»*. Ωστόσο, το αίτημα πρόσβασης δεν είχε μέχρι στιγμής απορριφθεί με νόμιμη αιτιολογία ούτε ικανοποιηθεί, ήταν δε πλήρως διακριτό από την ουσία τυχόν αξιώσεων της κ. *** επί του κατατεθέντος κειμένου, πολλώ μάλλον από κάθε *«ιδιωτικής φύσεως διαφορά»* της με τον έτερο μεταφραστή, οπότε ενδεχόμενη επανάληψή του δεν είναι δυνατό να θεωρηθεί καταχρηστική ούτε προσκρούει σε κανενός είδους κανόνες *«δεοντολογίας»*. Στη συνέχεια του ανωτέρω εγγράφου, το Θέατρο, *«ως έσχατο δείγμα καλής θέλησης και ουχί εκπληρώσεως οιασδήποτε νομίμου υποχρεώσεως»*, παραθέτει *«δείγμα μετάφρασης»*, ήτοι απόσπασμα 19 σειρών της κατατεθείσης μετάφρασης που επρόκειτο να χρησιμοποιηθεί, παραβαλλόμενο με τα αντίστοιχα εδάφια του γαλλικού πρωτοτύπου και της μετάφρασης της κ. ***. Η κοινοποίηση του *«δείγματος»*, είτε από *«καλή θέληση»* είτε ως εκπλήρωση υποχρέωσης, όχι μόνο δεν θα ήταν δυνατό να εκληφθεί ως ικανοποίηση του αιτήματος, αλλά μάλλον κλονίζει το περί πνευματικής ιδιοκτησίας επιχείρημα, καθ' όσον αιφνιδίως αποστειρεί το επίμαχο τμήμα του έργου από την προστασία της οποίας εκείνο φερόταν να τυγχάνει βάσει του ν. 2121/93 όπως μέχρι στιγμής αυτός ερμηνευόταν από το Θέατρο.

Στη συνέχεια, ωστόσο, συμμορφούμενο σε νεώτερη σχετική εισαγγελική παραγγελία, το Εθνικό Θέατρο ικανοποίησε, τελικώς, την αίτηση της κ. *** για χορήγηση πλήρους

αντιγράφου της επίμαχης μετάφρασης, η οποία, άλλωστε, ήδη είχε αρχίσει να χρησιμοποιείται σε σειρά παραστάσεων κατά τη θερινή περίοδο 2007. Παρά την άποψη του Θεάτρου σχετικά με τη νομική αιτία της πράξης του αυτής, όπως αποτυπώνεται στην από 5.7.2007 εξώδικη δήλωσή του («**δηλώνουμε προς άρσιν πάσης αμφισβητήσεως ότι η χορήγηση αντιγράφου ... ευρίσκεται στα στενά πλαίσια νομίμου υποχρεώσεως προς την Εισαγγελική Αρχή και όχι εξ άλλης νομίμου αιτίας**»), ο Συνήγορος του Πολίτη εξέφρασε την ικανοποίησή του υπενθυμίζοντας ότι εκκρεμεί, πάντως, η αξίωση της αναφερομένης για ουσιαστική διερεύνηση των αιτιάσεων της επί του ζητήματος πνευματικής ιδιοκτησίας. Οι αιτιάσεις εκείνες ανάγονται μεν **συντρεχόντως σε ιδιωτική διαφορά** μεταξύ των δύο μεταφραστών, ταυτόχρονα όμως, και ανεξάρτητα από την τύχη της διαφοράς αυτής, αφορούν και το Θέατρο, καθ' όσον εκείνο, **αν ποτέ έκαμε χρήση προϊόντος παραβίασης πνευματικής ιδιοκτησίας, θα ήταν απ' ευθείας και αυτοτελώς υπόλογο** κατ' εφαρμογή των άρθρων 3 & 4 ν. 2121/93, ως υπαίτιο «**δημόσιας εκτέλεσης**» ή «**παρουσίασης στο κοινό**» χωρίς την άδεια του δικαιούχου.

Έχοντας, πλέον, λάβει το πλήρες κείμενο της μετάφρασης που ήδη είχε χρησιμοποιηθεί σε σειρά παραστάσεων ανά την επικράτεια, η κ. *** δεν αρκέσθηκε στις αρχικές απλές πιθανολογήσεις της επί τη βάση χρονικών συμπτώσεων, αλλά προέβη, όπως είχε το δικαίωμα, σε εξειδίκευση των αιτιάσεων της προσκομίζοντας αναλυτική «**γνωμοδότηση**» ειδικού επιστήμονα όπου, μετά από αντιπαραβολή σειράς εδαφίων, γίνεται λόγος για «**μη αναμενόμενες και συνακόλουθα μη τυχαίες ομοιότητες**» μεταξύ των δύο μεταφράσεων. Κοινοποιώντας τη γνωμοδότηση αυτή στο Εθνικό Θέατρο, ο Συνήγορος του Πολίτη επεσήμανε ότι **ο ίδιος μεν δεν είναι δυνατό να λάβει καν θέση επί του ευλόγου ή μη των αιτιάσεων περί αντιγραφής**, το Θέατρο όμως δεν μπορεί ν' αρκείται σε μονολεκτική απόρριψη ή σε απόσχιση πάσης ευθύνης, **αλλ' υποχρεούται να εγκύψει στα συγκεκριμένα επιχειρήματα κατά τρόπο τουλάχιστον ανάλογο της εμβρίθειας εκείνων**, καθ' όσον ενδεχόμενη ιδιωτική διαφορά μεταξύ δύο μεταφραστών **δεν αίρει τη συντρέχουσα ευθύνη του Θεάτρου** και την υποχρέωσή του να εξετάσει επί της ουσίας κάθε ισχυρισμό περί ενδεχόμενης **χρήσης προϊόντος παραβίασης πνευματικής ιδιοκτησίας**.

3. Η «τελική θέση» του Θεάτρου επί των αιτιάσεων για παραβίαση πνευματικής ιδιοκτησίας

Απαντώντας, το Εθνικό Θέατρο αρχικά μεν (έγγραφο υπ' αρ. πρωτ. ***/25.9.2007) δεσμεύθηκε ότι θα μελετήσει τη γνωμοδότηση, εν συνεχεία δε ανέθεσε «**στον Υπεύθυνο Δραματολογίου του Εθνικού Θεάτρου τη σύνταξη σχετικής μελέτης**», την οποία κοινοποίησε (έγγραφο υπ' αρ. πρωτ. ***/18.10.2007) στον Συνήγορο του Πολίτη σημειώνοντας ότι το πόρισμα αυτής «**αποτελεί την τελική θέση του Εθνικού Θεάτρου πάνω στο συγκεκριμένο ζήτημα**». Η συγκριτική αυτή μελέτη, προβαίνοντας σε δειγματοληπτική αντιπαραβολή των δύο μεταφράσεων και απαντώντας σε ορισμένα από τα σημεία της προαναφερθείσης «**γνωμοδότησης**» που είχε προσκομίσει η κ. ***, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι «**μπορούμε να είμαστε απόλυτοι ως προς την απουσία οποιουδήποτε συσχετισμού των δύο μεταφράσεων, αφού διαφέρουν ουσιαστικά στη φιλοσοφία και τον τρόπο προσέγγισης του πρωτότυπου κειμένου**», καθ' όσον «**οι όποιες ομοιότητες ... θεωρούνται ως το αναμενόμενο αποτέλεσμα επιλογής ίδιων λέξεων κατά τη διαδικασία της μετάφρασης από μια άλλη γλώσσα**».

Εν μέρει ικανοποιημένος καθ' όσον είχε κατορθώσει να πείσει το Εθνικό Θέατρο ότι υποχρεούται να εγκύψει στην ουσία της διαφοράς, ο Συνήγορος του Πολίτη κοινοποίησε, ως όφειλε, την απάντηση του Θεάτρου και τη συνημμένη της «**μελέτη**» στην κ. ***, η οποία

διατύπωσε τις παρατηρήσεις της υπό μορφήν υπομνήματος. Στο από 25.10.2007 εν λόγω υπόμνημα επισημαίνεται κατ' αρχήν ότι η απάντηση «απλώς διαβιβάζει, χωρίς αναφορά σε εφαρμοζόμενες διατάξεις και χωρίς υπαγωγή πραγματικών περιστατικών σε κανόνα δικαίου, τη συγκριτική μελέτη ... που συνέταξε ο υπεύθυνος δραματολογίου, συνεπώς το Εθνικό Θέατρο απέτυχε να παράσχει την απαιτούμενη επαρκή αιτιολογία, η οποία περιλαμβάνει τη διαπίστωση συνδρομής των κατά τον νόμο προϋποθέσεων». Η παρατήρηση αυτή είναι ορθή: η τελική απάντηση του Εθνικού Θεάτρου παραμένει μεν δεκτική νομικής αποτίμησης εφ' όσον εκληφθεί ως απλή πραγματολογική στήριξη της αρχικής (από 30.3.2007) απάντησης, με την οποίαν απλώς αποκρουόταν η υπόνοια αντιγραφής, πλην όμως πάσχει κατά το μέτρο που δεν προβαίνει σε υπαγωγή των πραγματολογικών συμπερασμάτων της «μελέτης», ιδιαίτερα σε σχέση με το απολύτως κρίσιμο ζήτημα του κατά πόσον ο νόμος προστατεύει το «ύφος» ή τη «μορφή». Ευλόγως, επίσης, καταλογίζεται στο Θέατρο ότι η τελική του απάντηση «ουδόλως συνιστά εμπρόθεσμη εκπλήρωση της σχετικής υποχρέωσής» του, καθ' όσον η υποχρέωση για ουσιαστική σύγκριση των κειμένων δεν ανέκυψε το πρώτον με την κατάθεση της «γνωμοδότησης», αλλ' ανατρέχει στην αρχική αίτηση της αναφερομένης, η οποία επί μήνες απηντάτο με εμμονή στα περί «ιδιωτικής διαφοράς».

Επί της ουσίας, η κ. *** προσάπτει στη «μελέτη» του Θεάτρου τη μομφή ότι «μετατοπίζει το κριτήριο εξέτασης της ομοιότητας των επίμαχων κειμένων, από τον έλεγχο της όμοιας διατύπωσης στην αόριστη ύπαρξη διαφοράς “προσωπικού ύφους”, “συνολικής εικόνας”, “φιλοσοφίας” και “αισθητικής” ανάμεσα στα δύο κείμενα». Τούτο, πράγματι, αποκλίνει από την κρατούσα ερμηνεία του άρθρου 2 παρ. 1 ν. 2121/93, σύμφωνα με την οποία θεμελιώδες κριτήριο για τον εντοπισμό του προστατευμένου αγαθού είναι, ακριβώς, η «μορφή», ήτοι, προκειμένου περί κειμένων, η λεκτική διατύπωση: άλλωστε, ειδικά στις μεταφράσεις (σε αντιπαραβολή προς τα πρωτογενή κείμενα), το πλέον αναγκαίο ζητούμενο (και αντίστοιχο αντικείμενο δικαιώματος) είναι η επιλογή καταλλήλων «διατυπώσεων». Επί πλέον, το υπόμνημα της κ. *** επιρρίπτει στο πόνημα του υπεύθυνου δραματολογίου αφ' ενός αυθαιρεσία κατά την επιλογή των αντιπαραβαλλομένων εδαφίων, ήτοι πολύ λιγότερων από εκείνα στα οποία είχε στηριχθεί η «γνωμοδότηση», αφ' ετέρου αντιφατικότητα κατά την ποσοτική αποτίμηση των ομοιοτήτων, καθ' όσον αλλού μεν προβάλλεται ως γενικό όριο θεμιτής ταυτότητας όρων το «10%», αλλού δε καταγράφεται ως εντοπιζόμενο ποσοστό ομοιότητας των αντιπαραβαλλομένων μεταφράσεων το «15%». Καταλήγοντας, η κ. *** «θεωρεί ότι το περιθώριο εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς έχει εξαντληθεί», και παρακαλεί τον Συνήγορο του Πολίτη να τερματίσει τη διαμεσολάβησή του, ήδη δε, προετοιμάζοντας τις επόμενες κινήσεις της, ζήτησε και έλαβε (ομοίως μόνο κατόπιν εισαγγελικής παραγγελίας, αφού αρχικώς το Θέατρο αρνήθηκε) λεπτομερή στοιχεία για την εισπρακτική κίνηση των επίμαχων παραστάσεων.

4. Συμπεράσματα και περιθώρια διαμεσολάβησης

Κατά το κύριο μέρος τους, οι αντιπαρατιθέμενες συγκριτικές εκτιμήσεις των μεταφράσεων (δηλαδή η «γνωμοδότηση» κατά παραγγελία της κ. *** και η «μελέτη» κατ' ανάθεση του Εθνικού Θεάτρου) συγκροτούνται με βάση φιλολογικά επιχειρήματα, επί των οποίων δεν χωρεί έλεγχος νομιμότητας, εξ ου και ο Συνήγορος του Πολίτη δεν λαμβάνει θέση ως προς τις πραγματολογικές επιστημονικές κρίσεις των επίμαχων γνωματεύσεων και τους εκατέρωθεν σχολιασμούς σχετικά με τη μέθοδο, την επιλογή των αποσπασμάτων ή τα όρια της «αναμενομένης ομοιότητας». Παραμένει, ωστόσο, εφικτή η αποτίμηση της απάντησης του Εθνικού Θεάτρου ως προς το διαδικαστικό πλαίσιο αυτής καθώς και την πληρότητα της αιτιολογίας. Ως προς τη διαδικασία, το γεγονός ότι το Θέατρο επέλεξε ν'

αναθέσει την πραγμάτευση του θέματος σε υπάλληλό του είναι μεν αξιομνημόνευτο, δεν θα μπορούσε όμως να θεωρηθεί παράνομο και συνεπώς να εκληφθεί ως τεκμήριο υπέρ ή κατά του κύρους του τελικού προϊόντος. Το αυτό πρέπει να λεχθεί και ως προς τη χρονική υστέρηση με την οποία κοινοποιήθηκε το επίμαχο κείμενο στην αναφερομένη, καθώς και την ακόμη μεγαλύτερη χρονική υστέρηση με την οποία το Θέατρο ενέκυψε στην ουσία του ζητήματος: είναι μεν αξιομνημόνευτη (και αυτοτελώς αποτιμητέα ως μη νόμιμη) η πολύμηνη άρνηση εκπλήρωσης των δύο αυτών υποχρεώσεων με αλυσιτελή καταφυγή σε επιχειρήματα περί «ιδιωτικής διαφοράς» (θέση από την οποίαν υποχώρησε το Θέατρο μόνο κατόπιν εισαγγελικής παραγγελίας, και τότε ακόμη ρητώς αναγνωρίζοντας ως μόνη «νόμιμον αιτίαν» την εισαγγελική παραγγελία και όχι την πρωτογενή έννομη υποχρέωση), δεν θα μπορούσε όμως να εκληφθεί άνευ άλλου τινός ως τεκμήριο πρόθεσης για απόκρυψη στοιχείων ή παρακώλυση άσκησης δικαιώματος. Αντίθετα είναι τα δεδομένα επί του ζητήματος της αιτιολογίας: η εμφάνιση, ως «τελικής θέσης» του Εθνικού Θεάτρου, μιάς «μελέτης» στηριζόμενης κατά κύριο λόγο στο επιχείρημα περί διαφορών «στη φιλοσοφία και τον τρόπο προσέγγισης του πρωτότυπου κειμένου» (με ρητή μεθοδολογική αντιπαράθεση προς τις «ομοιότητες διατυπώσεων» που επεκαλείτο η άλλη πλευρά), προϋποθέτει νομικό συλλογισμό ως προς τα κριτήρια εντοπισμού του προστατευτέου αγαθού στις περιπτώσεις μετάφρασης, και ο νομικός αυτός συλλογισμός δεν φαίνεται ν' απασχόλησε την πλευρά του Εθνικού Θεάτρου.

Εν όψει της εποπτικής αρμοδιότητας του Υπουργείου Πολιτισμού κατ' άρθρο 1 ν. 2273/94, ο Συνήγορος του Πολίτη θα μπορούσε να ζητήσει την παρέμβαση αυτού επί της ουσίας. Τούτο, ωστόσο, είχε ήδη πράξει, με πενιχρά αποτελέσματα, σε προηγούμενη φάση της διαμεσολάβησης όταν το ζητούμενο ήταν ακόμη η επανεξέταση της στάσης του Εθνικού Θεάτρου σχετικά με το αίτημα της κ. *** για επίδειξη της άλλης μετάφρασης. Ανταποκρινόμενο σε σχετική παράκληση του Συνηγόρου του Πολίτη, το Υπουργείο (έγγραφο Διεύθυνσης Θεάτρου & Χορού υπ' αρ. πρωτ. ***/30.8.2007) είχε τότε εκφράσει μεν «την ευχή όπως η διοίκηση του Εθνικού Θεάτρου ... διερευνήσει εκ νέου το θέμα», αλλ' είχε ρητώς αποκλείσει το ενδεχόμενο δικής του υπόδειξης, με το επιχείρημα ότι το Θέατρο «αποτελεί αυτοδιοικούμενο Οργανισμό με ανώτατο όργανο Διοίκησης το Διοικητικό Συμβούλιο και με Καλλιτεχνικό Διευθυντή που ασκούν το σύνολο των εξουσιών και αρμοδιοτήτων ... τα συγγραφικά και μεταφραστικά δικαιώματα είναι ζητήματα τρέχοντα που αντιμετωπίζονται από τα όργανα της Διοίκησης του θεάτρου ... το Υπουργείο δεν είναι σε θέση να γνωρίζει τις πτυχές κάθε ανάλογης περίπτωσης, δεδομένου άλλωστε ότι δεν προβλέπεται ούτε καν η ενημέρωσή του για εξειδικευμένες υποθέσεις». Χωρίς να πείθεται από τον απόλυτο χαρακτήρα που προσλαμβάνει η ανωτέρω ερμηνεία της υπουργικής «εποπτείας» και της έννοιας των «τρέχοντων ζητημάτων», ο Συνήγορος του Πολίτη εκτιμά, πάντως, ότι, ακόμη και αν παρίστατο δυνατή η εξακολούθηση της παρέμβασής του κατά τη σημερινή κατάσταση των πραγμάτων, δεν θα είχε νόημα η επανάληψη ανάλογης παράκλησης προς το εποπτεύον Υπουργείο.

Συμμεριζόμενος, κατά τα ανωτέρω, την εκτίμηση της κ. *** περί εξάντλησης των περιθωρίων διαμεσολάβησής του, ήδη δε και νομικά υποχρεωμένος ν' απόσχει από κάθε περαιτέρω ενέργεια μετά τη σχετική επιλογή της αναφερομένης, ο Συνήγορος του Πολίτη επισημαίνει ως προφανή την παραδειγματική σημασία της υπόθεσης για το γενικότερο ζήτημα της αντιμετώπισης θεμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας από δημόσιους φορείς πολιτισμού, εξ ου και απευθύνει το παρόν πόρισμα στον αρμόδιο Υπουργό δυνάμει του άρθρου 4 παρ. 6 ν. 3094/2003.